

over vervalsingen van Van Gogh

Vervalsingen maken een schilder ook beroemd

Regelmatig stellen Vincentre-bezoekers die wij als gids rondleiden ons de vraag of Vincent van Gogh al vroeg beroemd is geworden. Was dat al tijdens zijn leven, of direct na zijn dood of pas vele jaren later? En hoe werd Van Gogh dan beroemd: door tentoonstellingen? Of meer door zijn vele, meeslepende brieven of misschien door iets anders?

De eerste echte tentoonstelling¹ met werk van Van Gogh was al in maart 1890, enkele maanden voor zijn dood. Vincent kreeg langzamerhand al enige bekendheid, zij het nog maar in beperkte (kunst)kring. Na het overlijden van zijn broer Theo in januari 1891 werden zijn schilderijen steeds vaker geëxposeerd vooral door toedoen van zijn schoonzus Jo Bonger, de weduwe van Theo. Een doorbraak in de bekendheid van Van Gogh kwam eigenlijk in 1905 met een belangrijke, grote overzichtstentoonstelling in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Twee maanden lang waren hier circa 450(!) schilderijen en tekeningen van Van Gogh te zien.

Gekopieerd

Een kunstenaar krijgt pas echt bekendheid als zijn werk wordt gekopieerd en nog meer als zijn werk wordt vervalst. En ook dat is al vroeg gebeurd met het werk van Vincent. Zo kopieert in 1897 de Franse schilderes Judith Gérard een zelfportret van Van Gogh uit het bezit van Paul Gauguin en signeert het werk '*d'après Vincent Judith*'. Jaren later, in 1911, bezoekt zij een Van Gogh-tentoonstelling bij de Parijse kunsthandelaar Eugène Druet en ontdekt daar haar gekopieerde Van Gogh. Na lang nadenken besloot de schilderes Gérard haar geheim niet aan de galeriehouders te vertellen omdat dan alle partijen 'verlies' zouden lijden. De bekende Nederlandse Van Gogh-expert Jacob Baart de la Faille neemt Gérards kopie in 1928 in zijn Van Gogh-oeuvre-catalogus op als een echte Van Gogh met de titel '*Zelfportret met bloemen*'. Hoewel Judith Gérard later in een tijdschriftartikel alsnog de waarheid vertelt, houdt de deskundige De la Faille

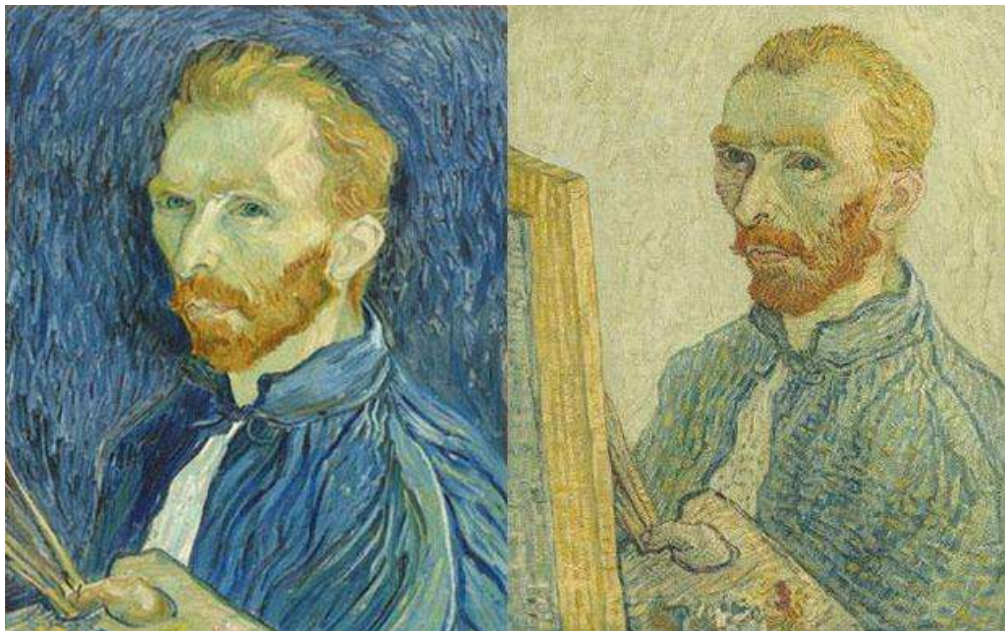

vol dat het een echte Van Gogh is...

Er zijn verschillende soorten vervalsingen die ook alle bij het werk van Vincent van Gogh vaker² aan de orde geweest. Zo zijn er nageschilderde schilderijen of tekeningen, al dan niet met een valse handtekening maar ook ten onrechte als echt bestempelde werken. En dat zal ongetwijfeld ook hebben bijgedragen aan Vincents brede bekendheid en beroemdheid in de wereld.

Otto Wacker

Het meest opzienbarende vervalsingsschandaal met het werk van Van Gogh was in 1928 in Berlijn. De Berlijnse kunsthandelaar Otto Wacker wordt dan ervan verdacht een viertal valse Van Goghs te hebben ingebracht in een tentoonstelling in de Berlijnse kunsthandel Cassirer. De doeken vallen geheel uit de toon bij de andere schilderijen van Van Gogh, zoals bijvoorbeeld *'Zelfportret aan de schildersezel'* [F523] en *'Zeegezicht bij Saintes-Maries-de-la-Mer'* [F418]. Dit schandaal gebeurde kort nadat de Nederlandse Van Gogh-expert De la Faille in december 1927 zijn levenswerk, de bekende oeuvre-catalogus³ had gepubliceerd. Hij heeft deze doeken, alsmede vele andere Van Goghs van Otto Wacker, in 1926/27 van een attest van echtheid voorzien en in zijn catalogus opgenomen. Daarmee is De la Faille wel in een wespennest terecht gekomen.

Zelfportret aan de schildersezel: echt en vals

Rechtszaak

Tijdens de rechtszaak in april 1932 in Berlijn tegen de kunsthandelaar Otto Wacker werd onder andere J.B. de la Faille als deskundige-getuige opgeroepen. Evenals 'de ingenieur' V. W. van Gogh, de latere directeur van het Rijksmuseum Kröller-Müller A.M. Hammacher en 'kunstpaus' H.P. Bremmer over wie collega-gids Yvonne van Ham een informatief artikel⁴ schreef in de VGVN-Nieuwsbrief. De aanklacht van het openbaar ministerie was: *'verdachte heeft tussen 1925 en 1928 dertig schilderijen verkocht met de handtekening van de in 1890 gestorven en gewaardeerde Hollandse schilder Vincent van Gogh, terwijl het vervalsingen waren.'*

De aanloop tot deze rechtszaak zou veel materiaal hebben geboden voor een spannende detectivefilm: de kunsthandelaar zou enkele Van Goghs hebben verworven van een adellijke Russische eigenaar die in Zwitserland woonde en van wie hij de naam absoluut niet mocht noemen. Als Wacker in september 1928 in Zwitserland een ontmoeting met 'de Rus' wil arrangeren, blijkt deze plotseling naar het verre Egypte te zijn afgereisd. Begin februari 1929 wil de kunsthandelaar na een kort verblijf in Nederland aan de Berlijnse politie openheid in zaken geven maar zover komt het niet. Wacker zou een ongeluk hebben gehad: hij is die ochtend bewusteloos onder aan de trap in Hotel Rijnland te Leiden aangetroffen. Volgens een ziekenhuisarts het gevolg van een hartaanval, volgens Wacker zelf van een poging tot vergiftiging. Het werk van de Russische edelman? Of van jaloerse Duitse kunsthandelaren? Hij weet het echt niet...

Veroordeeld

Hoe dan ook, Otto Wacker wordt uiteindelijk veroordeeld voor kunstvervalsing en krijgt daarvoor een jaar gevangenisstraf. Er is volledige overeenstemming over de valsheid van elf Van Gogh-schilderijen die hij te koop had aangeboden. Van enkele andere werken werd de echtheid niet uitgesloten. In elk geval was Wackers reputatie als kunsthandelaar volledig geschaad. Zijn broer Leonhard werd veroordeeld als vervalser van de Berlijnse "Van Goghs".

J.B de la Faille en andere Van Gogh-experts behoorden samen met betrokken Duitse kunsthandelaars zo in feite allemaal tot de grote groep verliezers rondom dit schandaal. Meer hierover is te lezen in een interessant boek⁵ van Henk Tromp.

Eigenlijk was uiteindelijk het grote publiek de enige winnaar! Door alle publiciteit rondom het Berlijnse vervalsingsschandaal kregen vooral de schilderijen van Van Gogh begin dertiger jaren van de vorige eeuw in de wereld veel aandacht. Samen

met de belangstelling voor de biografie 'Lust for life' (1934) van de Amerikaanse auteur Irving Stone heeft deze aandacht Vincents beroemdheid daarna sterk aangewakkerd. Zeker als er in 1956 ook nog eens een Amerikaanse film over Van Gogh met dezelfde titel uitkomt waarin Kirk Douglas de hoofdrol speelt. In veel musea bewonderen al jaren miljoenen mensen wereldwijd het werk van Vincent van Gogh.

Gerard Netten, *Vincentre-gids*

noten:

1. zie: Gerard Netten, *Vincent van Gogh, het noodlot van succes*, VGVN-Nieuwsbrief, [december 2015](#)
2. Onlangs nog, in november 2016, heeft het Van Gogh Museum in Amsterdam officieel verklaard dat de tekeningen in het boek 'Vincent van Gogh. Het verloren schetsboek uit Arles' van de Canadese kunsthistoricus Bogomila Welsh-Ovcharov niet echt zijn.
3. J.B. de la Faille, *L'Oeuvre de Vincent van Gogh. Catalogue raisonné*, Parijs/Brussel 1927
4. zie: Yvonne van der Ham, *Wanneer is Vincent van Gogh zo beroemd geworden?*, VGVN-Nieuwsbrief, [oktober 2014](#)
5. Henk Tromp, *De strijd om de Echte Vincent van Gogh*, Amsterdam 2006